ئېمىلدۈرۈشنىڭ ھۆكۈملىرى

﴿ ۞ وَٱلْوَٰلِدَٰتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَٰدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ ۖ لِمَنْ أَرَادَ أَن يُتِمَّ ٱلرَّضَاعَةَ ۚ وَعَلَى ٱلْمَوْلُودِ
لَهُۥ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا ۚ لَا تُضَآرَّ وَٰلِدَةٌۢ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ
لَّهُۥ بِوَلَدِهِۦ ۚ وَعَلَى ٱلْوَارِثِ مِثْلُ ذَٰلِكَ ۗ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَن تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ
عَلَيْهِمَا ۗ وَإِنْ أَرَدتُّمْ أَن تَسْتَرْضِعُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُم مَّآ ءَاتَيْتُم بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ
وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٣﴾ ﴾

﴿ئانىلار (بالىلارنى ئېمىتىش مۇددىتىدە) تولۇق ئېمىتمەكچى بولسا، تولۇق ئىككى يىل ئېمىتىشى لازىم. ئاتىلار ئانىلارنى قائىدە بويىچە يېمەك - ئىچمەك ۋە كىيىم - كېچەك بىلەن تەمىنلەپ تۇرۇشى كېرەك. كىشى پەقەت قولىدىن كېلىدىغان ئىشقىلا تەكلىپ قىلىنىدۇ. ئانىنى بالىسى سەۋەبلىك زىيان تارتقۇزماسلىق، ئاتىنىمۇ بالىسى سەۋەبلىك زىيان تارتقۇزماسلىق لازىم. (ئەگەر ئاتا ئۆلۈپ كەتسە) ئۇنىڭ ۋارىسى ئاتىغا ئوخشاش مەسئۇلىيەتنى (يەنى ئانا بولغۇچىغا نەپىقە بېرىش ۋە ئۇنىڭ ھەقلىرىگە رىئايە قىلىش قاتارلىقلارنى) ئۆز ئۈستىگە ئېلىشى كېرەك. ئەگەر ئاتا - ئانا كېڭىشىپ (بالىنى ئىككى يىل توشماستىنلا) ئايرىۋەتمەكچى بولسا، ئۇلارغا ھېچبىر گۇناھ بولمايدۇ. ئەگەر بالىلىرىڭلارنى ئىنىكئانىلارغا ئېمىتمەكچى بولساڭلار، قائىدە بويىچە ئۇلارنىڭ ھەققىنى بەرسەڭلارلا سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. اللّٰه دىن (يەنى اللّٰه نىڭ ئەمرىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلىشتىن) قورقۇڭلار، بىلىڭلاركى، اللّٰه سىلەرنىڭ قىلغان ئەمەللىرىڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر﴾.

— سۈرە بەقەرە 233 - ئايەت

سۆزلۈكلەر تەھلىللىرى

وَٱلْوَٰلِدَٰتُ: (ئانىلار) بۇ سۆز «ۋالىدە» دېگەن سۆزنىڭ كۆپلۈك ئىشلىتىلىشى بولۇپ، ئانا دېگەن مەنىدە كېلىدۇ.

حَوْلَيْنِ: (ئىككى يىل)، بۇ سۆز ئىككى يىل دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ. ئۇنىڭ ئەسلى سۆز تومۇرى «ئەلھەۋل» بولۇپ، بىرىنچى ۋاقىتتىن ئىككىنچى ۋاقىتقا ئۆرۈلۈش مەنىسىدە كېلىدۇ.

ٱلۡمَوۡلُودِ لَهُۥ: (ئاتىلار)، بۇ سۆز ئاتا بولغۇچى دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ.

فِصَالٗا: (ئايرىۋەتمەكچى بولسا)، بۇ سۆز ئەمچەكتىن ئايرىش دېگەن مەنىدە كېلىدۇ. چۈنكى، بالا ئانىسىنىڭ سۈتى بىلەن ئوزۇقلىنىشتىن ئايرىلىپ، باشقا نەرسىلەر بىلەن ئوزۇقلىنىشقا باشلايدۇ.

وَتَشَاوُرٖ: (كېڭىشىپ)، بۇ سۆز لۇغەتتە مەسلىھەت ئارقىلىق بىر پىكىرگە كېلىش مەنىسىنى ئىپادىلەيدۇ. ئىمام راغىب مۇنداق دەيدۇ: «بۇ سۆز بەزىلەرنىڭ بەزىلەرگە مۇراجىئەت قىلىش ئارقىلىق بىر پىكىرگە كېلىشنى كۆرسىتىدۇ.»①

تَسۡتَرۡضِعُوٓاْ: (ئىنىكئانىلارغا ئېمىتمەكچى بولساڭلار)، بۇ سۆز، بالىلىرىڭلارغا ئىنىكئانىلارنى تېپىپ بەرسەڭلار، دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ.

ئايەتتە، ئى ئاتىلار! ئەگەر سىلەر بالىلىرىڭلارغا ئىنىكئانىلارنى تېپىپ بەرمەكچى بولساڭلار، سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ، دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ.

بِٱلۡمَعۡرُوفِۗ: (قائىدە بويىچە)، بۇ سۆز، دىن سىلەرنى بۇيرۇغان، شەرىئەتكە ئۇيغۇن رەۋىشتە دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ.

بَصِيرٞ: (كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر)، بۇ سۆز، الله سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلاردىن تولۇق خەۋەردار بولۇپ تۇرىدۇ، ئۇنىڭغا ھېچ نەرسە مەخپىي بولمايدۇ، ئەگەر ئەمەللىرىڭلار ياخشى بولسا، بۇنىڭ ئۈچۈن سىلەرنى مۇكاپاتلايدۇ، ئەگەر يامان بولسا، بۇنىڭ ئۈچۈن سىلەرنى جازالايدۇ، دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ.

ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەنىسى

الله تائالا تالاق قىلىنغان ئانىلارنى، ئەگەر ئاتا ـ ئانىلار بالىلىرىنى تولۇق ئېمىتىشنى خالىسا، تولۇق ئىككى يىل ئېمىتىشكە، بالىنى ئېمىتكۈچىنىڭ خىراجىتىنى ئاتىنىڭ ئۆز ئۈستىگە ئېلىشىغا بۇيرۇيدۇ. بالىنى ئېمىتكۈچىنىڭ بالىنىڭ خىزمىتىنى ھەقلىق رەۋىشتە قىلىشى، ئۇنى كۆندىلىك پىشكەللىكلەردىن قوغدىشى ئۈچۈن ئاتا ئۇنىڭ چىقىمىنى ئۆز ئۈستىگە ئېلىشى لازىم. بۇ چىقىم چىرايلىق رەۋىشتە، قۇدرىتىنىڭ ۋە تاقىتىنىڭ يېتىشىچە بولۇشى كېرەك. چۈنكى، الله تائالا كىشىنى ﴿پەقەت قولىدىن كېلىدىغان ئىشقىلا﴾ تەكلىپ قىلىدۇ.

ئاندىن الله تائالا ئاتا ـ ئانىنىڭ ھەر بىرىنى بالىنىڭ سەۋەبى بىلەن بىر ـ بىرىگە زىيان سېلىشتىن ئاگاھلاندۇرىدۇ. ئانىنىڭ ئاتىغا زىيان سېلىش مەقسىتىدە: بالىغا

① ئىمام راغىب ئەسفەھانىنىڭ «ئەلمۇفرەدات في غەريبىل قۇرئان» ناملىق كىتابى، 270 ـ بەت. ئىمام قۇرتۇبىنىڭ «ئەلجامىئ لىئەھكامىل قۇرئان» ناملىق تەپسىرى، 3 ـ جىلد، 172 ـ بەت.

مەندىن باشقا ئېمىتىدىغان ئادەم تېپىپ بەرگىن، دەپ بالىنى ئېمىتمەي تۇرۇۋېلىشى دۇرۇس ئەمەس. ئانىنىڭ بالىنى ئېمىتىشكە رىغبىتى بار تۇرسىمۇ، بالا سەۋەبلىك بىر - بىرىنى يامان كۆرۈش ئۈچۈن، ئاتىنىڭ بالىنى ئۇنىڭدىن تارتىۋېلىشىمۇ، دۇرۇس ئەمەس.

ئاندىن الله تائالا ئاتا - ئانىنىڭ ئۆزئارا مەسلىھەتلەشكەن، بىر - بىرىنىڭ رازىلىقىنى ئالغاندىن كېيىن بالىنىڭ ئانا سۈتىدىن بەھاجەت ئىكەنلىكىنى، تاماق بىلەن ئوزۇقلىنىپ كېتەلەيدىغانلىقىنى بايقاپ، ئۇنى ئىككى يىل تولۇق توشۇشتىن ئىلگىرى ئەمچەكتىن ﴿ئايرىۋەتمەكچى بولسا﴾، ئۇلارغا ﴿ھېچبىر﴾ گۇناھ بولمايدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ. چۈنكى، بۇ ئىككى يىللىق بەلگىلىمە پەقەت بالىنىڭ مەنپەئەتى ۋە ئۇنىڭغا زىيان يېتىپ قېلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈندۇر. ئاتا - ئانا بالىغا نېمىنىڭ پايدىلىق ئىكەنلىكىنى ئەڭ ياخشى بىلىدىغان، ئۇنىڭغا ئەڭ كۆيۈنىدىغان كىشىلەردۇر.

ئى ئاتىلار! ئانىنىڭ بالىنى ئېمىتىشكە ئۇنىمىغانلىقى ياكى ئۇنى ئېمىتىشكە ئاجىزلىق قىلىدىغانلىقى ۋە ياكى ئەرگە تېگىشنى خالايدىغانلىقى سەۋەبلىك باللىرىڭلارغا ئانىدىن باشقا ئىنىكئانا تاپماقچى بولساڭلار، ﴿سىلەرگە﴾ بۇ ئىشىڭلاردا ﴿ھېچ﴾ گۇناھ بولمايدۇ. لېكىن بۇ ئىنىكئانىغا كېلىشكىنىڭلار بويىچە ئەجىر بېرىشىڭلار، ئۇنىڭ ھەققىنى قىسىۋالماسلىقىڭلار كېرەك. ئىنىكئانا ھۆرمەت قىلىنمىسا، بالىغا كۆڭۈل بۆلمەيدۇ، بالىنى ئېمىتىشكە ۋە ئۇنىڭ باشقا ئىشلىرىنى قىلىشقا ئەھمىيەت بەرمەيدۇ. شۇڭا ئۇلارنىڭ باللىرىڭلارنىڭ ئىشلىرىنى ياخشى قىلىشى ئۈچۈن ئۇلارغا ياخشى مۇئامىلە قىلىڭلار.

ئى مۆمىنلەر! ﴿الله دىن (يەنى الله نىڭ ئەمرىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلىشتىن) قورقۇڭلار، بىلىڭلاركى، الله﴾ سىلەرنىڭ قىلغان ئەمەللىرىڭلارنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، ئۇنىڭغا سىلەرنىڭ ئىشلىرىڭلاردىن ھېچ نەرسە مەخپىي بولمايدۇ. ئۇ سىلەرگە قىيامەت كۈنى ئەمەللىرىڭلارغا قارىتا مۇكاپات ياكى جازا بېرىدۇ. ﴿ئۇ كۈندە بىر ئادەمنىڭ يەنە بىر ئادەمگە ياردەم بېرىشى قولىدىن كەلمەيدۇ، بۇ كۈندە ھۆكۈم الله قا خاستۇر﴾[1].

ئايەتلەرنىڭ ئىلگىرىكى ئايەتلەر بىلەن بولغان باغلىنىشلىقى

بۇ ئايەتلەرنىڭ ئىلگىرىكى ئايەتلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى شۇكى، الله تائالا ئىلگىرىكى ئايەتلەردە نىكاھ، تالاق، ئىددەت، يېنىشىش ۋە بېسىم ئىشلىتىشكە ئالاقىدار بىر يۈرۈش ھۆكۈملەرنى بايان قىلغاندىن كېيىن، بۇ ئايەتلەردە بالا ئېمىتىش ھۆكمىنى بايان قىلدى. چۈنكى، تالاق بىلەن ئەر - خوتۇن ئىككىسى ئاجرىشىپ كېتىدۇ. ئەر خوتۇنىنى ئېمىتىۋاتقان بالىسى بار ھالەتتە تالاق قىلىپ قېلىشى، شۇنىڭ بىلەن ئانا بالىغا كۆڭۈل بۆلمەسلىكى ياكى ئېرىگە ئەزىيەت يەتكۈزۈش ۋە ئۇنىڭدىن ئىنتىقام ئېلىش

[1] سۈرە ئىنفىتار، 19 - ئايەت.

www.munber.org

ئۈچۈن بالىنى ئېمىتمەسلىكى مۇمكىن. شۇڭا بۇ ئايەتلەر تالاق قىلىنغان ئاياللارنى بالىلىرىغا كۆڭۈل بۆلۈشكە ۋە ئۇلارنىڭ ئىشلىرىغا ئەھمىيەت بېرىشكە چاقىرىش ئۈچۈن بايان قىلىنغان.

تەپسىرنىڭ ئىنچىكە ۋە نازۇك نۇقتىلىرى

1 ـ ئايەتتە تالاق قىلىنغانلار ياكى تالاق قىلىنغان ئاياللار دېيىلمەستىن، ئانىلار دېيىلىشى ئۇلارنىڭ پەرزەنتلىرىگە بولغان مېھرىبانلىقىنى قوزغاش ئۈچۈندۇر. ئۇلارنىڭ تالاق قىلىنىشى پەرزەنتلەر ئانىلىق مېھرى ـ شەپقەتتىن مەھرۇم قويماسلىقى لازىم.

2 ـ الله تائالانىڭ: ﴿وَعلَى الْمَوْلُودِ لَهُ﴾ (ئاتا بولغۇچى ياكى بالىسى تۇغۇلغۇچى) دېگەن سۆزىدە ئىنتايىن ئىنچىكە مەنە بولۇپ، بالىلارنىڭ ئاتىغا تەۋە ئىكەنلىكىنى ۋە ئۇلارنىڭ ئانىغا ئەمەس ئاتىغا مەنسۇپ قىلىنىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. دېمەك، بالىلار ئاتىلارنىڭ بولغانلىقى ئۈچۈن ئانىلارنىڭ ۋە ئىنىكئانىلارنىڭ تېگىشلىك خىراجىتىنى قىلىش ئاتىلارغا ۋاجىپ بولىدۇ.

زەمەخشەرى مۇنداق دەيدۇ: «ئايەتتە ﴿الْمَوْلُودِ لَهُ﴾ دەپ كېلىشى ئانىلارنىڭ ئاتىلار ئۈچۈن بالا تۇغقانلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈندۇر. چۈنكى، بالىلار ئاتىلارنىڭدۇر. شۇڭا ئۇلار ئانىلارغا ئەمەس، ئاتىلارغا نىسبەت بېرىلىدۇ.»[1]

3 ـ ئەبۇ ھەييان مۇنداق دەيدۇ: «الله تائالا ئىككى يىل تولۇق تومۇشمۇ ئىككى يىلغا ھېساب بولۇپ قالىدىغان ئېھتىماللىقنى كۆتۈرۈۋېتىش ئۈچۈن يىلنى ﴿تولۇق ئىككى يىل﴾ دەپ سۈپەتلىدى. بۇ، تەكىتلەش ئۈچۈن كەلگەن سۈپەتتۇر. الله تائالانىڭ: ﴿ئۇنىڭ ھەممىسى تولۇق ئون كۈن بولىدۇ﴾[2] دېگەن سۆزىمۇ مۇشۇ مەنىدە ئىشلىنىغان.»[3]

4 ـ الله تائالانىڭ: ﴿ئانىنى بالىسى سەۋەبلىك زىيان تارتقۇزماسلىق، ئاتىنىمۇ بالىسى سەۋەبلىك زىيان تارتقۇزماسلىق لازىم﴾ دېگەن سۆزىدە بالا ﴿ئانىنى بالىسى سەۋەبلىك﴾ ۋە ﴿ئاتىنىمۇ بالىسى سەۋەبلىك﴾ دەپ ئاتا ـ ئانىنىڭ ھەر ئىككىلىسىگە نىسبەت بېرىلدى. بۇ ئاتا ـ ئانىنىڭ بالىسىغا بولغان مېھرى ـ شەپقىتىنى قوزغاش ئۈچۈندۇر. بالا ئاتا ـ ئانا ئۈچۈن يات ئەمەس. بۇ ئانىدۇر، ئۇ ئاتىدۇر. شۇڭا ئۇلارنىڭ بالىغا مېھرى ـ شەپقەت كۆرسىتىشى ئۇلارنىڭ ھەققىدۇر. ئىككىسىنىڭ ئارىسىدىكى ئاداۋەت بالىنى زىيان تارتقۇزۇشقا سەۋەب بولماسلىقى كېرەك.

ئەللامە ئەبۇ سەئۇد مۇنداق دەيدۇ: «بالىنىڭ ئاتا ـ ئانىنىڭ ھەر ئىككىلىسىگە نىسبەت بېرىلىشى ئۇلارنىڭ بالىغا بولغان مېھرى ـ شەپقىتىنى قوزغاش ۋە ئۇلارنىڭ

---

[1] ئىمام زەمەخشەرىنىڭ «ئەلكەششاف» ناملىق تەپسىرى، 1 ـ جىلد، 212 ـ بەت.
[2] سۈرە بەقەرە، 196 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[3] ئىمام ئەبۇ ھەييانىنىڭ: «ئەلبەھرۇل مۇھىيت» ناملىق تەپسىرى، 2 ـ جىلد، 212 ـ بەت.

بالىنىڭ پايدا ـ مەنپەئەتىنى كۆزلەشتە ئىتتىپاق بولۇشلىرىنىڭ لازىملىقىنى ئەسكەرتىش ئۈچۈندۇر. ئۇلارنىڭ بالىنى زىيان تارتقۇزۇشى ياكى بالا سەۋەبلىك زىيان تارتىشى ھەرگىز توغرا ئەمەس.»[1]

5 ـ الله تائالانىڭ: ﴿بالىلىرىڭلارنى ئىنىكئانىلارغا ئېمىتمەكچى بولساڭلار﴾ دېگەن سۆزىدە ئىلتىپات ئۇسلۇبى ئىشلىتىلگەن بولۇپ، ئالماش ئۈچىنچى شەخستىن ئىككىنچى شەخسكە قارىتىلغان ۋە سۆز تەبىرىگە ئۆزگىچە رەڭ بېرىلگەن. چۈنكى، ئۇنىڭدىن ئىلگىرىكى ئايەتتە ﴿ئەگەر ئاتا ـ ئانا كېڭىشىپ (بالىنى ئىككى يىل توشماستىنلا) ئايرىۋەتمەكچى بولسا﴾ دەپ، ئۈچىنچى شەخس ئىككىلىكىنى بىلدۈرىدىغان ئالماش بىلەن كەلگەن. بۇ يەردە بولسا ئىككىنچى شەخس كۆپلۈكنى بىلدۈرىدىغان ئالماش بىلەن كەلگەن. بۇ ئىلتىپات ئۇسلۇبىنىڭ پايدىسى ئاتا ـ ئانىلارنىڭ ھېس تۇيغۇلىرىنى الله نىڭ بالىلار ھەققىدە بەرگەن بۇيرۇقىغا ئەمەل قىلىشقا قوزغاشتىن ئىبارەتتۇر.

شەرئەت ھۆكۈملىرى

بىرىنچى ھۆكۈم

ئايەتتىكى ”ئانىلار“ دېگەن سۆز نېمە مەنىنى كۆرسىتىدۇ؟

1 ـ بەزىلەر مۇنداق دەيدۇ: «ئايەتتىكى ”ئانىلار“ دېگەن سۆز تالاق قىلىنغان ئاياللارغىلا خاستۇر.» بۇ مۇجاھىد، زەھھاك ۋە سۇددىلارنىڭ سۆزىدۇر. ئۇلار بۇ سۆزگە مۇنداق دەلىل كۆرسىتىدۇ: ئىلگىرىكى ئايەتلەر تالاق قىلىنغان ئاياللارنىڭ ھۆكۈملىرىنى بايان قىلىپ كەلگەن ئىدى. بۇ ئايەتلەر بولسا، ئۇ ئايەتلەرنىڭ ئارقىدىن تولۇقلىغۇچى سۈپىتىدە كەلگەن بولۇپ، الله تائالا ئۇلارنىڭ يېمەك ـ ئىچمىكىنى، كىيىم ـ كېچىكىنى ئاتىلارنىڭ ئۈستىگە ۋاجىپ قىلدى. ئەگەر ئۇلار ئەرلىرى بار ئاياللار بولسا ئىدى؛ ئەلۋەتتە بۇ نەرسىلەرنى ۋاجىپ قىلىشنىڭ ئېھتىياجى قالمىغان بولاتتى. چۈنكى، خوتۇنىنىڭ خىراجىتىنى قىلىش ئەرنىڭ ئۈستىگە ۋاجىپتۇر. ئاندىن بۇ ھۆكۈمنى بالىغا زىيان يەتكۈزۈشتىن چەكلەش بىلەن بىللە چۈشەندۈرۈش ئۇ ئانىلارنىڭ تالاق قىلىنغان ئاياللار ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. چۈنكى، تۇرمۇشى داۋام قىلىۋاتقان ئەر ـ ئايال بالىغا ھېچقانداق زىيان كەلتۈرمەيدۇ.

2 ـ بەزىلەر مۇنداق دەيدۇ: «ئۇ سۆز نىكاھى داۋام قىلىۋاتقان ئەرلىك ئاياللارغىلا خاستۇر.» بۇ ۋاھىدىنىڭ قارىشى بولۇپ، ئۇنى فەخرۇددىن رازى ۋە قۇرتۇبى ئۇنىڭدىن نەقىل قىلغان. ئۇلارنىڭ دەلىلى شۇكى، تالاق قىلىنغان ئايال كىيىم ـ كېچەك بىلەن تەمىنلىنىشكە ھەقلىق ئەمەس، ئۇ پەقەت ھەق ئېلىشقا ھەقلىقتۇر. الله تائالانىڭ: ﴿يېمەك ـ ئىچمەك ۋە كىيىم ـ كېچەك﴾ دېگەنلىكى ئۈچۈن ئۇ سۆز ئەرلىك ئانىلارنى كۆرسىتىدۇ.

[1] ئىمام ئەبۇ سەئۇدنىڭ «ئىرشادۇل ئەقلىسسەلىم ئىلا مەزايال قۇرئانىل كەرىم» ناملىق تەپسىرى، 1 ـ جىلد، 176 ـ بەت.

www.munber.org

3 ـ يەنە بەزىلەر مۇنداق دەيدۇ: «ئۇ سۆز مەيلى ئەرلىك ئانىلار بولسۇن، مەيلى تالاق قىلىنغان ئانىلار بولسۇن، ھەممە ئانىلارنى كۆرسىتىدۇ. ئۇ سۆزنىڭ زاھىرى مەنىسىگە ئەمەل قىلساق، ئۇ ئومۇمىيلىقنى بىلدۈرىدۇ. ئۇنىڭ خاسلىقىنى بىلدۈرىدىغان ھېچقانداق دەلىل يوق. بۇ قازى ئەبۇ يەئلا، ئەبۇ سۇلايمان دەمەشقى ۋە باشقىلارنىڭ قارىشى بولۇپ، مۇشۇ قاراش كۈچلۈك بولۇش ئېھتىمالىغا يېقىن. ئەبۇ ھەييانمۇ «ئەلبەھرۇل مۇھىت» ناملىق تەپسىرىدە مۇشۇ قاراشقا كەلگەن.

ئىككىنچى ھۆكۈم

ئانىنىڭ بالىنى ئېمىتىشى ۋاجىپمۇ؟

بەزى ئۆلىمالار اللہ تائالانىڭ: ﴿ئانىلار (باللارنى ئېمىتىش مۇددىتىدە) تولۇق ئېمىتمەكچى بولسا، تولۇق ئىككى يىل ئېمىتىشى لازىم﴾ دېگەن سۆزىنىڭ زاھىرى مەنىسىگە تايىنىپ: ئانىنىڭ بالىنى ئېمىتىشى ۋاجىپ، چۈنكى، بۇ جۈملە بۇيرۇق شەكلىدە كەلگەن خەۋەردۇر يەنى ئۇلار باللىرىنى ئېمىتسۇن دېگەنلىك بولىدۇ، دەپ قارايدۇ.

بۇ ئىمام مالىكنىڭمۇ قارىشىدۇر: ئەر ـ خوتۇنلۇق ۋاقتىدا ئانىنىڭ بالىنى ئېمىتىشى ۋاجىپتۇر. ئەگەر ئانا ئەرنىڭ ئەمرىدە بولغان ياكى بالا باشقا بىر ئايالنىڭ ئەمچىكىنى ئەمگىلى ئۇنىمىغان ۋە ياكى ئاتا ئۆلۈپ كەتكەن ئەھۋاللار ئاستىدا، بالىنى ئېمىتىش ئانىنىڭ ئۇستىدىكى ھەقتۇر. ئېسىلزادە خېنىملار بولسا، بۇ ھۆكۈمدىن مۇستەسنا بولۇپ، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئۆرپ ـ ئادىتىگە ئەمەل قىلسا بولىدۇ. ئەمما يېنىشقىلى بولمايدىغان دەرىجىدە تالاق قىلىنغان ئايالغا كەلسەك، بالىنى ئېمىتىش ئۇنىڭغا ۋاجىپ ئەمەس. بۇ ۋاقىتتا ئاتا ئىنىكئانا تېپىشى لازىم. پەقەت ئانىسى ئۆز رازىلىقى بىلەن بالىنى ئېمىتىپ بېرىشنى خالىسا، ئۇ ئۇنى ئېمىتىشكە ئەڭ ھەقلىق كىشىدۇر. ئۇنىڭغا ئۆزى بىلەن ھەر جەھەتتە تەڭتۇش ئايالغا بېرىلگەندەك ھەق بېرىلىشى لازىم[1].

كۆپچىلىك فىقھشۇناسلار مۇنداق دەپ قارايدۇ: بۇ ئايەتتىكى بۇيرۇق ئەۋزەللىكنى بىلدۈرىدىغان بۇيرۇقتۇر. شۇڭا ئانىنىڭ بالىنى ئېمىتىشى ۋاجىپ ئەمەس. پەقەت بالا باشقا ئايالنىڭ ئەمچىكىنى ئەممەي تۇرىۋالغان ياكى ئاتا بالىنى ئېمىتىپ بېرىدىغان ئىنىكئانا كىرالاشقا ئاجىزلىق قىلغان ياكى ئىنىكئانا كىرالاشقا قادىر، لېكىن ئىنىكئانا تاپالمىغان سەۋەبلەر تۈپەيلى ئانىنىڭ بالىنى ئېمىتىشى مۇئەييەنلىشىپ قالسا، بۇ ۋاقىتتا ئانا بالىنى ئېمىتىشى لازىم.

ئۇلار اللہ تائالانىڭ مۇنۇ سۆزىنى دەلىل قىلىدۇ: ﴿ئەگەر پىكىردە كېلىشەلمىسەڭلار، ئۇنى (يەنى بالىنى) باشقا بىر ئايال ئېمىتسۇن﴾[2]. ئەگەر ئېمىتىش ئانىغا ۋاجىپ بولسا،

---

[1] ئىمام ئىبنۇل ئەرەبىنىڭ «ئەھكامۇل قۇرئان» ناملىق تەپسىرى، 1 ـ جىلد، 204 ـ بەت. ئىمام قۇرتۇبىنىڭ «ئەلجامىئ لىئەھكامىل قۇرئان» ناملىق تەپسىرى، 3 ـ جىلد، 161 ـ بەت. «ئەلفىقھۇ ئەلەلمەزاھىب ئەلئەربەئە» ناملىق كىتابقا قاراڭ.

[2] سۈرە تەلاق، 6 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

شەرىئەت ھۆكمى ئانىنى بالىنى ئېمىتىشكە ئەلۋەتتە تەكلىپ قىلغان بولاتتى. بۇ يەردە پەقەت بالىنى ئۆز ئانىسىنىڭ ئېمىتىشىنىڭ ئەۋزەللىكى بىلدۈرۈلىدۇ. چۈنكى، ئانىنىڭ سۈتى بالىغا ئەڭ پايدىلىقتۇر ۋە ئانا ئۆز بالىسىغا باشقىلارغا قارىغاندا بەكراق مېھرى - شەپقەت كۆرسىتىدۇ.

ئۈچىنچى ھۆكۈم

ھارام قىلىدىغان ئېمىلداشلىقنىڭ مۇددىتى قانچىلىك؟

ئىمام مالىك، شافىئىي ۋە ھەنبەلىدىن ئىبارەت كۆپچىلىك فىقھشۇناسلار مۇنداق دەپ قارايدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: «نەسەب بىلەن ھارام بولغان نەرسە ئېمىلداشلىقتىنمۇ ھارام بولىدۇ» دېگەن سۆزىگە ئاساسەن، ھارام قىلىش ھۆكمىگە ئالاقىدار ۋە نەسەبنىڭ ئورنىدا بولىدىغان ئېمىلداشلىق ئىككى يىل ئىچىدە بولىدۇ.

ئۇلار الله تائالانىڭ: ﴿ئانىلار (بالىلارنى ئېمىتىش مۇددىتىدە) تولۇق ئېمىتمەكچى بولسا، تولۇق ئىككى يىل ئېمىتىشى لازىم﴾ دېگەن سۆزىنى ۋە ئابدۇللاھ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنغان مۇنۇ ھەدىسنى دەلىل قىلىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئېمىلداشلىق پەقەت ئىككى يىل ئىچىدە بولىدۇ»[1] دېگەن.

ئىمام ئەبۇ ھەنىفە الله تائالانىڭ: ﴿ئۇنىڭغا قورساق كۆتۈرۈش مۇددىتى ۋە ئۇنى سۈتتىن ئايرىش مۇددىتى 30 ئايدۇر﴾[2] دېگەن سۆزىنى دەلىل قىلىپ: ھارام قىلىدىغان ئېمىلداشلىقنىڭ مۇددىتى ئىككى يېرىم يىل دەپ قارايدۇ[3].

ئەللامە قۇرتۇبى مۇنداق دەيدۇ: «الله تائالانىڭ: ﴿تولۇق ئىككى يىل﴾ دېگەنلىكى ئۈچۈن ئالدىنقى قاراش توغرىدۇر. بۇ ئايەت ئىككى يىلدىن كېيىن ئەمگەن بالا ئۈچۈن ھۆكۈم يوقلىقىنى كۆرسىتىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: «ئېمىلداشلىق پەقەت ئىككى يىل ئىچىدە بولىدۇ» دېگەن سۆزىمۇ بۇ ئايەت بىلەن بىرلىشىپ ئىككى يىللىقتىن چوڭ بالىنىڭ ئېمىلداش بولمايدىغانلىقىنى ۋە ئېمىلداشلىق سەۋەبىدىن ھارام بولىدىغان ئىشنىڭ ھارام بولمايدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. ئائىشەنىڭمۇ مۇشۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنغان. لەيس ئىبنى سەئدمۇ مۇشۇ قاراشنى تەكىتلىگەن. ئەبۇ مۇسا ئەشئەرىنىڭ: چوڭ بالىمۇ[4] ئېمىلداش بولىدۇ دەپ قارايدىغانلىقى رىۋايەت قىلىنغان. ئۇنىڭ بۇ قاراشتىن يېنىۋالغانلىقىمۇ رىۋايەت قىلىنغان.

[1] ئىمام دارۇقۇتنى رىۋايەت قىلغان.
[2] سۈرە ئەھقاف، 15 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[3] ئىمام جەسساسنىڭ «ئەھكامۇل قۇرئان» ناملىق تەپسىرى، 1 - جىلد، 488 - بەت.
[4] رىۋايەت قىلىنىشىچە بىر ئادەم خوتۇنى بىلەن بىللە مەدىنىدىن كەلگەن. كېيىن ئۇنىڭ خوتۇنى يەڭگىگەن ۋە ئەمچىكى ئىشىپ كەتكەن. شۇنىڭ بىلەن ئېرى خوتۇنىنىڭ ئەمچىكىنى شوراپ تۈكۈرۈشكە باشلىغان. نەتىجىدە بىر يۇتۇم سۈت گېلىدىن ئۆتۈپ كەتكەن. ئاندىن ئۇ بۇ مەسىلىنى ئەبۇ مۇسادىن سورىغان. ئەبۇ مۇسا: خوتۇنۇڭ سەندىن ئاجراپ كېتىپتۇ دېگەن. ئاندىن ئۇ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇدنىڭ قېشىغا كېلىپ ئەھۋالنى ئۇنىڭغا ئېيتقان. ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد بۇ ئەئرابىنى ئەبۇ مۇسا ئەشئەرىنىڭ قېشىغا ئېلىپ بېرىپ: چېچىغا ئاق سانجىغان مۇشۇ ئادەمنى ئېمىلداش بولىدۇ دەپ قارامسەن؟ ئېمىلداشلىق پەقەت گۆش ۋە سۆڭەك يېتىلىدىغان ۋاقىتتا بولىدۇ دېگەن. ئەبۇ

تۆتىنچى ھۆكۈم

بالىنى ئېمىتكۈچىنىڭ خىراجىتى قانداق بەلگىلىنىدۇ؟

اللہ تائالانىڭ: ﴿ئاتىلار ئانىلارنى قائىدە بويىچە يېمەك ـ ئىچمەك ۋە كىيىم ـ كېچەك بىلەن تەمىنلەپ تۇرۇشى كېرەك﴾ دېگەن سۆزى بالىنى ئېمىتكۈچىنىڭ خىراجىتى ئەرنىڭ ئۈستىگە ۋاجىپ بولىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. اللہ تائالانىڭ: ﴿كىشى پەقەت قولىدىن كېلىدىغان ئىشقىلا تەكلىپ قىلىنىدۇ﴾ دېگەنلىكى ئۇچۇن خىراجەت ئاتىنىڭ باي ياكى كەمبەغەل ئىكەنلىكىگە يارىشا بەلگىلىنىدۇ. بۇنى اللہ تائالانىڭ مۇنۇ سۆزىمۇ ئوچۇق كۆرسىتىپ بېرىدۇ: ﴿باي ئادەم (ئايالىنى ۋە بالىسىنى) ئۆزىنىڭ بايلىقىغا يارىشا تەمىنلىسۇن، رىزقى تار قىلىنغان ئادەم اللہ نىڭ ئۇنىڭغا بەرگىنىگە يارىشا تەمىنلىسۇن (يەنى ھەر ئادەم ئۆزىنىڭ ئىقتىسادىي ئەھۋالىغا يارىشا خىراجەت قىلسۇن)﴾[1].

فىقھشۇناسلار ﴿ئاتىلار ئانىلارنى قائىدە بويىچە يېمەك ـ ئىچمەك ۋە كىيىم ـ كېچەك بىلەن تەمىنلەپ تۇرۇشى كېرەك﴾ دېگەن بۇ ئايەتتىن بالىنىڭ خىراجىتىمۇ ئاتىنىڭ ئۈستىگە يۈكلىنىدۇ، دەپ ھۆكۈم چىقارغان. چۈنكى، اللہ تائالا تالاق قىلىنغان ئايالنىڭ بالىنى ئېمىتىش مۇددىتى ئىچىدىكى خىراجىتىنى بالىنى دەپلا ئاتىنىڭ ئۈستىگە ۋاجىپ قىلغان. شۇڭا بالا كىچىكلا بولىدىكەن، ئۇنىڭ بالاغەتكە يەتكىچە بولغان ئارىلىقتىكى چىقىمى ئاتىنىڭ ئۈستىگە ۋاجىپ بولىدۇ.

ئىمام جەسساس «ئەھكامۇل قۇرئان» ناملىق تەپسىرىدە مۇنداق دەيدۇ: «مەزكۇر ئايەتى كەرىم ئىككى مەنىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بىرى شۇكى، ئانا ئىككى يىل ئىچىدە بالىسىنى ئېمىتىشكە ئەڭ ھەقلىق كىشىدۇر. ئەگەر ئانا بالىسىنى ئېمىتىپ بېرىشكە رازى بولسا، ئاتىنىڭ ئىنىكئانا تەلەپ قىلىشى توغرا ئەمەس. يەنە بىرى شۇكى، ئاتا ئۆز ئۈستىگە ئالىدىغان بالا ئېمىتىش خىراجىتى پەقەت ئىككى يىلدۇر. ئايەت ئاتىنىڭ بالا ئېمىتىش خىراجىتىگە ھېچكىمنى شېرىك قىلماي ئۆز ئۈستىگە ئېلىشىنى كۆرسىتىدۇ. چۈنكى، اللہ تائالا ئانىغا بېرىدىغان بۇ خىراجەتنى ئاتىنىڭ ئۈستىگە ۋاجىپ قىلدى. ئەمەلىيەتتە بولسا بالىغا ئاتا ـ ئانا ھەر ئىككىلىسى ۋارىسلىق قىلىدۇ. ئاتا ـ ئانا بالىغا ۋارىسلىق قىلىشتا ئورتاق بولسىمۇ، اللہ تائالا بالىنى ئېمىتىش خىراجىتىنى يالغۇز ئاتىنىڭ ئۈستىگە بېكىتتى. شۇڭا ئاتىنىڭ بۇ خىراجەتنى بېرىشى ئەسلى ھۆكۈمگە ئايلاندى. شۇنداقلا بۇ ھۆكۈمگە ئەگىشىپ كىچىك پەرزەنتلەرنىڭ ۋە ياشىنىپ قالغانلارنىڭ چىقىمىنى قىلىشمۇ ئاتىنىڭ ئۈستىگە يۈكلەنگەن بولۇپ، ئۇ بۇنىڭغا باشقىلارنى ئورتاق قىلماستىن ئۆزى ئادا قىلىشى كېرەك. چۈنكى، ئايەت بۇنى ئوچۇق كۆرسىتىپ بېرىدۇ.»[2]

مۇسا ئەشئەرى: ئاراڭلاردا بۇ ئالىم بولىدىكەن مەندىن مەسىلە سورىماڭلار دېگەن. ئىمام جەسساس مۇنداق دەيدۇ: مانا بۇ ئۇنىڭ بۇرۇنقى قارىشىدىن ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇدنىڭ قارىشىغا يانغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. ئىمام جەسساسنىڭ «ئەھكامۇل قۇرئان» ناملىق تەپسىرى، 1 ـ جىلد، 486 ـ بەت.

[1] سۈرە تەلاق، 7 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

[2] ئىمام جەسساسنىڭ «ئەھكامۇل قۇرئان» ناملىق تەپسىرى، 1 ـ جىلد، 478 ـ بەت.

بەشىنچى ھۆكۈم

اللە تائالانىڭ: ﴿ئۇنىڭ ۋارىسى ئاتىغا ئوخشاش مەسئۇلىيەتنى ئۆز ئۈستىگە ئېلىشى كېرەك﴾ دېگەن سۆزى نېمە مەنىنى ئىپادىلەيدۇ؟

تەپسىرشۇناسلار ئايەتتى كەرىمدىكى ﴿ۋارىسى﴾ دېگەن سۆزنىڭ نېمە مەنە ئىپادىلەيدىغانلىقى ھەققىدە مۇنداق بىرقانچە قاراشلارغا كەلگەن:

1 ـ بەزىلەر مۇنداق دەيدۇ: «بالىنىڭ ۋارىسىنى يەنى بالا ئۆلۈپ كەتسە، ئۇنىڭغا ۋارىسلىق قىلىدىغان كىشىنى كۆرسىتىدۇ.» بۇ ئەتائ، مۇجاھىد ۋە سەئىد ئىبنى جۇبەيرىنىڭ قارىشىدۇر. بۇ قاراشنى قوبۇل قىلغانلار يەنە مۇنداق ئوخشىمىغان قاراشلارغا كەلگەن. بەزىلەر: «بالىنىڭ خۇسۇسەن ئەرلەردىن بولغان ۋارىسىنى كۆرسەتكەن بولۇپ، بۇ خىراجەتنى شۇ ئۈستىگە ئېلىشى كېرەك» دەپ قارايدۇ. بەزىلەر: «ئۇنىڭ ئەر ياكى ئايال ۋارىسىنى كۆرسىتىدۇ» دەپ قارايدۇ. بۇ ئىمام ئەھمەد ۋە ئىسھاقنىڭ قارىشىدۇر. يەنە بەزىلەر: «بالىنىڭ مەھرەم بولغان پۈتۈن تۇغقانلىرىنى كۆرسىتىدۇ» دەپ قارايدۇ. بۇ ئىمام ئەبۇ ھەنىفەنىڭ ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرىنىڭ قارىشىدۇر.

2 ـ بەزىلەر مۇنداق دەيدۇ: «ئاتىنىڭ ۋارىسىنى كۆرسىتىدۇ.» بۇ قاراش ھەسەن ۋە سۇددىلاردىن رىۋايەت قىلىنغان.

3 ـ بەزىلەر مۇنداق دەپ قارايدۇ: «بالىنىڭ بىر ئاتا ـ ئانىدىن تۇغۇلغان قېرىنداشلىرىدىن ھايات بارلىرىنى كۆرسىتىدۇ.» بۇ سۇفيان سەۋرىنىڭ قارىشىدۇر.

4 ـ يەنە بەزىلەر مۇنداق دەيدۇ: «تۇغۇلغان شۇ بالىنىڭ ئۆزىنى كۆرسىتىدۇ. ئەگەر ئۇنىڭ مېلى بولسا، ئانىسىنىڭ خىراجىتىنى بېرىش ئۇنىڭ ئۈستىگە ۋاجىپ بولىدۇ.»

ئىمام تەبەرى بۇ ئاخىرقى قاراشنى كۈچلەندۈرگەن ۋە باشقا قاراشلار ئىچىدىن شۇنى تاللىغان[1].

ئايەتلەر كۆرسەتكەن ئەھمىيەتلىك نۇقتىلار

1 ـ ئانىلار بالىلارنى ئېمىتىشى لازىم. چۈنكى، ئانىنىڭ سۈتى بالىغا ئەڭ پايدىلىق ۋە ئانا ئۆز بالىسىغا ئەڭ ياخشى كۆيۈنىدۇ.

2 ـ بالىلار ئاتىلارغا نىسبەت بېرىلىدۇ. ئاتىلار ئۇلارنى قوغداش، تەربىيىلەش ۋە چىقىمىنى قىلىشقا ئەڭ ھەقلىق كىشىلەردۇر.

[1] ئىمام تەبەرىنىڭ «جامىئۇل بەيان» ناملىق تەپسىرى، 2 ـ جىلد، 504 ـــ 505 ـ بەتلەر.

www.munber.org

3 ـ ئانىنىڭ ۋە بالىنىڭ چىقىمىنى ئاتا تاقىتىنىڭ يېتىشىچە يەنى باي بولسا بايچە، كەمبەغەل بولسا كەمبەغەلچە قىلىدۇ. اللە ھېچكىمنى تاقىتى يەتمەيدىغان ئىشقا تەكلىپ قىلمايدۇ.

4 ـ كىچىك بالىنىڭ ئاتىسى ئۆلۈپ كەتسە، ئۇ بالىنىڭ چىقىمى شۇ بالىغا ۋارىسلىق قىلغۇچىنىڭ ئۈستىگە ۋاجىپ بولىدۇ.

5 ـ بالىنى ئىككى يىل توشۇشتىن بۇرۇن ئەمچەكتىن ئايرىشقا توغرا كەلسە، ئاتا ـ ئانا بىرلىكتە مەسلىھەتلەشكەن ۋە رازى بولغاندىن كېيىن ئايرىش لازىم.

ئايەتلەرنىڭ ھېكمىتى

اللە تائالا ئانىلارنى بالىلارنى ئېمىتىشكە رىغبەتلەندۈرىدۇ ۋە ئېمىتىش مۇددىتىنى تولۇق ئىككى يىل قىلىپ بېكىتىدۇ. چۈنكى، بۇ مۇددەت ئىچىدە بالا ئانا سۈتى بىلەن يېتىلىدۇ. بۇ مۇددەتتىن كېيىن بالا تاماق يېيىش ۋە سۇ ئىچىش بىلەن غىزالىنىشقا باشلايدۇ. ھېچقانداق سۈت ئانىنىڭ سۈتىگە تەڭ بولالمايدۇ. بالا ئۈچۈن ئانا سۈتى دوختۇرلارنىڭ ئىتتىپاق قارىشىدا ئەڭ ياخشى ئوزۇقتۇر.

بالا ئانىنىڭ رەھمىدە ئانىنىڭ قېنىدىن تۆرۈلىدۇ. بالىغا جان كىرگەن ھامان قان سۈتكە ئايلىنىپ بالىغا ئوزۇقلۇق بولىدۇ. ئۇ بالىغا ماسلىشىدىغان ۋە مۇناسىپ كېلىدىغان بىر سۈتتۇر. چۈنكى، بالا ئانىنىڭ بىر پارچىسىدۇر. ئىلاھىي ھېكمەت ئانا سۈتىنىڭ بالىغا، ئۇنىڭ ياش دەرىجىسىگە قارىتا ماس كېلىدىغان ئوزۇقلۇق بولۇشىنى تەقەززا قىلىدۇ. ئەگەر بالىنى بىرەر زۆرۈرىيەت تۈپەيلى ئىنىكئانا ئېمىتسە، ئىنىكئانىنىڭ تەن سالامەتلىكىنى ئىنچىكىلەپ تەكشۈرۈش، ئۇنىڭ ئەخلاقىنى ۋە مىجەز خاراكتېرىنى تولۇق بىلىش لازىم. چۈنكى، ئۇنىڭ سۈتى بالىنىڭ جىسمىغا، ئەخلاقىغا ۋە ئەدەبلىك يېتىلىشىگە تەسىر كۆرسىتىدۇ. نېمىشقا دېگەندە، سۈت ئۇنىڭ قېنىدىن چىقىدۇ. بالا سۈتنى ئېمىدۇ. نەتىجىدە سۈت بالىغا قان بولىدۇ، شۇ قاندىن گۆش ۋە سۆڭەك يېتىلىدۇ. شۇڭا سۈت بالىغا جىسمانىي ۋە ئەخلاقىي جەھەتتە تەسىر كۆرسىتىدۇ. شۇنىمۇ ياخشى مۇلاھىزە قىلىش كېرەككى، ئىنىكئانىنىڭ روھىي ۋە ئەقلىي ھېسسىياتلىرى بالىغا جىسمانىي سۈپەتلىرىدىن بەكراق تەسىر قىلىدۇ. ئىش شۇنداق ئىكەن، ئىنىكئانىنىڭ ئەقلى، ھېس ـ تۇيغۇلىرى ۋە ئىچكى قابىلىيەتلىرىنىڭ بالىغا قانچىلىك تەسىر كۆرسىتىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلالامسىز؟!

ئانا بالىنى ئېمىتۋاتقان ۋاقىتتا ئۇنىڭغا سۈتلا ئېمىتىپ قالماستىن، بەلكى كۆيۈمچانلىق، رەھىمدىللىق ۋە مېھرى ـ شەپقەتنى بىللە ئېمىتىدۇ. نەتىجىدە بالا ئۆز تەبىئىتىگە رەھىمدىللىق سىڭگەن، ياخشى ئىشنى ياخشى كۆرىدىغان بولۇپ ئۆسۈپ يېتىلىدۇ. ئۇنىڭ دەل ئەكسىچە، ئانىلىرىنىڭ مېھرى ـ شەپقىتىدىن ۋە ھېسداشلىقىدىن

مەھرۇم قالغان باللار يارامسىز يېتىلىدۇ. ئۇلارنىڭ دىللىرىدا ھەمىشە يامانلىق، ئۆچمەنلىك ۋە قاتتىق يۈرەكلىك ئورۇن ئالىدۇ. تەرەققىي قىلغان دۆلەتلەردە بالا تەربىيىلەش ۋە يېتىلدۈرۈش ئىشلىرىنى تەتقىق قىلىدىغان ئالىملارمۇ بۇ ئىشنى تونۇپ يەتكەن. ھەتتا باش پادىشاھلارنىڭ ئاياللىرىمۇ باللىرىنى ئۆزلىرى ئېمىتىدۇ، ئۇلارنى ئىنىكئانىلارغا تاپشۇرۇپ بېرىشكە رازى بولمايدۇ.

بۈگۈنكى دەۋردە بىز باللارنى ئېمىتىش ۋە ئۇلارنىڭ باشقا ئىشلىرىغا كۆڭۈل بۆلۈش جەھەتتە نېمىدېگەن سەل قارايدىغان بولۇپ قالدۇق ـ ھە! ھەتتا الله تائالا باللىرىنى ئېمىتىش ئارقىلىق لەززەتلىنىدىغان ۋە خۇشاللىنىدىغان خۇسۇسىيەت بىلەن ياراتقان ئاياللار، بولۇپمۇ بۇ زاماندىكى بايلارنىڭ ئاياللىرى ئۆزلىرىنى خورۇتۇۋەتمەي، گۈزەللىكىنى ساقلاپ قېلىش تەمەسىدە باللىرىنى ئېمىتىشتىن يۈز ئۆرۈيدۇ. بۇنىڭ ھەممىسى يارىتىلىش قانۇنىيىتىگە خىلاپ بولۇپ، پەرزەنتلەرنى تەربىيىلەش ئىشىنى بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىتىدۇ. بالا تەربىيىلەش ئىشىغا ئىسلام دىنىدەك ئەھمىيەت بەرگەن ھېچ بىر دىننى كۆرگىنىمىز يوق. ئى الله! بىزنى ئۆز ھىدايىتىڭ بىلەن توغرا ئىشلارنى قىلىشقا يېتەكلىگىن! سەن ھەققەتەن دۇئالارنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىسەن ۋە ئۇنى ئىجابەت قىلغۇچىسەن.

www.munber.org